PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

ABDULLA QAHHORNING “O‘G‘RI” HIKOYASIDA IJTIMOIY HAYOT TASVIRI

Xudoyqulova Mahliyo
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti filologiya
va tillarni o’qitish (o’zbek tili) yo’nalishi
3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasida aks etgan ijtimoiy hayot manzaralari tahlil qilinadi. Asarda o‘z davrining murakkab ijtimoiy muammolari, kambag‘allik, adolatsizlik va inson qadr-qimmatining poymol etilishi badiiy vositalar yordamida yoritilgan. Hikoyadagi obrazlar va voqealar orqali jamiyatning real manzarasi ochib beriladi.
Kalit so‘zlar: Abdulla Qahhor, “O‘g‘ri” hikoyasi, ijtimoiy hayot, kambag‘allik, adolatsizlik, obraz, realizm, badiiy mahorat.

ИЛЛЮСТРАЦИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЖИЗНИ В РАССКАЗЕ АБДУЛЛЫ КАХХОРА «ВОР»

Аннотация. В данной статье анализируются сцены социальной жизни, отраженные в рассказе «Вор» Абдуллы Каххора. Произведение, используя художественные средства, освещает сложные социальные проблемы своего времени: бедность, несправедливость и нарушение человеческого достоинства. Образы и события в рассказе раскрывают реальную картину общества.
Ключевые слова: Абдулла Каххор, рассказ «Вор», социальная жизнь, бедность, несправедливость, образ, реализм, художественное мастерство.

ILLUSTRATION OF SOCIAL LIFE IN ABDULLA QAHHOR'S STORY "THE THIEF"

Annotation. This article analyzes the scenes of social life reflected in the story "The Thief" by Abdulla Qahhor. The work highlights the complex social problems of its time, poverty, injustice, and the violation of human dignity using artistic means. The images and events in the story reveal the real picture of society.
Keywords: Abdulla Qahhor, the story "The Thief", social life, poverty, injustice, image, realism, artistic skill.

O‘zbek adabiyotida inson hayoti va jamiyat muammolarini haqqoniy tasvirlagan adiblardan biri Abdulla Qahhordir. Yozuvchi o‘z asarlarida xalqning turmush tarzi, ijtimoiy tengsizlik, inson taqdiri va davr muammolarini mahorat bilan yoritgan desak bo’ladi. Uning “O‘g‘ri” hikoyasi ham ana shunday asarlardan biri bo‘lib, unda oddiy xalq hayoti, kambag‘allik va adolatsizlik masalalari badiiy jihatdan chuqur ifodalangan. Abdulla Qahhor hayotni boricha tasvirlashga intilgan ijodkor sifatida o‘zbek realizm maktabining rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan. Adibning asarlarida inson ruhiyati va jamiyat o‘rtasidagi bog‘liqlik alohida ahamiyat kasb etadi. Adabiyotshunos olim Ozod Sharafiddinov ta’kidlaganidek: “Abdulla Qahhor hayot haqiqatini badiiy haqiqat darajasiga ko‘targan san’atkordir”. Ushbu fikr yozuvchi ijodining asosiy xususiyatini yaqqol ifodalaydi. “O‘g‘ri” hikoyasida muallif bir qarashda oddiy voqea orqali jamiyatdagi chuqur ijtimoiy muammolarni ochib beradi. Hikoyadagi voqealar markazida kambag‘al insonlarning og‘ir turmushi turadi. Ularning hayotidagi qiyinchiliklar nafaqat moddiy yetishmovchilik, balki jamiyatdagi adolatsiz munosabatlar bilan ham bog‘liq holda tasvirlanadi.Asarning eng muhim jihatlaridan biri shundaki, unda ijtimoiy

tengsizlik masalasi kuchli badiiy detallar orqali yoritilgan. Kambag‘al inson boshiga tushgan musibatga yordam berish o‘rniga ayrim mansabdor va boy kishilar vaziyatdan o‘z manfaatlari yo‘lida foydalanishga urinadilar. Bu esa jamiyatdagi ma’naviy muammolarni ham ochib beradi. Abdulla Qahhor — o‘zining teran kuzatuvchanligi, o‘tkir satirik qalamiga ega bo‘lgan adib. U o‘z asarlarida jamiyatdagi illatlarni, ijtimoiy adolatsizliklarni, xalq hayotidagi og‘riqli nuqtalarni aniq va ta’sirchan tarzda ifodalagan. “O‘g‘ri” hikoyasi ham shunday asarlardan biridir. Hikoya 1936-yilda yozilgan bo‘lishiga qaramay, undagi ijtimoiy muammolar hozirgi kunimizda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Hikoya bir qarashda oddiy voqeadan — Qobil boboning ho‘kizi o‘g‘irlanishi bilan boshlanadi. Ammo bu sodda syujet ortida o‘sha davr jamiyatining mohiyati, oddiy xalq va mansabdorlar o‘rtasidagi chuqur tafovut, muammolarga befarqlik, poraxo‘rlik, amalparastlik kabi illatlar yotadi. Qobil bobo halol dehqon, hayotini ho‘kizi bilan bog‘lagan. Unga ho‘kiz nafaqat moliyaviy manba, balki hayotning o‘zi, orzu-umidi, kuch-qudratining timsoli. Shu sababli ho‘kizning yo‘qolishi – Qobil bobo uchun hayotiy fojiadir. Lekin uning dardini tushunish o‘rniga, amaldorlar bu holatdan foyda ko‘rishga urinadi. Ellikboshi, amin, pristav va boshqa arboblar o‘zlarini yelkadoshdek ko‘rsatib, go‘yoki yordam bermoqchidek tutinishadi, ammo bularning barchasi faqat Qobil bobodan pul, sovg‘a va duo olish uchun qilinadi.
Har bir amaldor unga umid bag‘ishlaydi, ammo bu yolg‘on umid bo‘lib chiqadi. Ular o‘z vazifasini bajarayotgandek ko‘rinadi, lekin aslida hech kim hech narsa qilmaydi.
Bu yerda muallif o‘quvchiga chuqur fikr berib ketadi — haqiqiy “o‘g‘ri” kim? Ho‘kizni devor teshib olib ketgan kishi emas, balki xalqning og‘ir holatidan, muammosidan foydalanib, undan foyda ko‘radigan amaldorlar haqiqiy o‘g‘ridir. Demak, “O‘g‘ri” nomi ramziy ma’no kasb etadi. U biz kutgan voqea o‘g‘risiga emas, balki hayotni o‘g‘irlaydigan, xalq ishonchini o‘maradigan mansabdor shaxslarga ishora qiladi.nYana bir e’tiborli jihati — hikoyada xalqning ishonuvchanligi, og‘ir holatga tushganda baribir umid bilan yuqori tizimga yuz tutishi, haqiqatni ulardan kutishi tasvirlanadi. Qobil boboning kampiri azayimxonga qatnashi, duo qilishlari, sovg‘alar berishlari — bular xalqning chorasizligini, najotni faqat boshqalardan kutishini ko‘rsatadi. Muallif bu orqali xalqni ham uyg‘onishga, o‘z haqiqatini o‘zi talab qilishga undayotgandek tuyuladi. Asarda ishlatilgan maqollar, iboralar ham hikoyaning mazmunini yanada chuqurlashtiradi. Masalan, “Otning o‘limi – itning bayrami” degan epigraf butun hikoyaning asosiy g‘oyasini mujassamlashtiradi. “Ot” — halol, mehnatkash xalq bo‘lsa, “it” — ularning boshiga kulfat tushgan paytda undan foyda ko‘radigan amaldorlardir. Yoki “Dehqonning uyi kuysa kuysin, ho‘kizi yo‘qolmasin” degan jumla orqali ho‘kizning ahamiyati, xalq hayotidagi o‘rni chuqurroq ochib beriladi. Qobil boboga oxir-oqibat bir emas, ikki ho‘kiz beriladi. Ammo bu “muruvvat” orqasida ham yana bir shart, manfaat yashiringan. Bu shart “kuzda ma’lum bo‘ladi” degan jumla orqali muallif tomonidan mahorat bilan ochiq qoldiriladi. Ya’ni hech bir yordam bepul emas, hatto shafqat ortida ham shaxsiy foyda yotadi. Hikoya bizga shuni o‘rgatadiki, hayotdagi haqiqiy “o‘g‘ri” — bu nafaqat mol-mulkni o‘g‘irlovchi kimsalar, balki odamlarga yolg‘on umid berib, ulardan moddiy yoki ma’naviy foyda ko‘ruvchilardir. Bu esa bizni jamiyatning tub masalalari — adolat, halollik, halol mehnat qadri, insoniy munosabatlar haqida chuqurroq fikr yuritishga undaydi. Qobil boboning ho‘kizi oddiy bir hayvon emas — u xalqning umr umidi, mehnat qudrati, hayotining ma’naviy asosidir. Uning yo‘qolishi bir insonning butun dunyosining qulashi bilan barobar. Ammo eng achinarlisi — bu yo‘qotishga hech kim chin dildan hamdard emas. Yordam va’da qilganlarning har biri aslida faqat o‘z foydasini ko‘zlaydi. Yordam va'dalari orqasida manfaat, pora, “sovg‘a” turgani har bir sahnada ayon bo‘ladi. Adib bu holatni juda chuqur va badiiylashtirilgan uslubda ko‘rsatadi. Har bir obraz orqasida hayotiy timsollar yashiringan. Amin, ellikboshi, pristav kabi obrazlar orqali o‘sha davr jamiyatining ijtimoiy tuzilmasi tanqid ostiga olinadi. Qobil bobo esa xalqning ramzidir — u zo‘ravonlik, befarqlik va ustidan kulishga dosh berayotgan, hayotda haqiqat istab yashayotgan mehnatkash odamdadir. Bugungi o‘quvchi bu hikoyani faqat o‘tmish yodnomasi sifatida emas, balki hozirgi hayotdagi ba’zi muammolarning ildiziga nazar solish uchun ham o‘qishi lozim.

Chunki Qobil bobo kabi xalq vakillari hanuz mavjud, va ular hanuz haqiqat izlab, ba'zan yolg'on umid bilan aldanyapti. Bu asar adabiyot orqali hayotdagi adolatsizliklarga e'tibor qaratishning kuchli vositasi bo'lib xizmat qiladi. Shunday ekan, "O'g'ri" hikoyasi bizga adolatli jamiyat sari intilish, mansabdorlarning mas'uliyatini oshirish, halol mehnatni qadrlash va eng muhimi — xalqning insofli, ongli, haqiqatni izlaydigan kuch ekanini eslatadi. Qahhor bizni hushyorlikka, haqiqatparastlikka va insoniylikka chaqiradi. Hikoya nafaqat badiiy asar, balki hayot darsi sifatida ham ahamiyatlidir.

Adabiyotshunos olim Izzat Sultonning fikricha, "Abdulla Qahhor ijodining kuchi hayot haqiqatini sodda, ammo ta'sirchan tasvirlay olishidadir".[1] Darhaqiqat, "O'g'ri" hikoyasida ham voqealar murakkab syujet asosida emas, balki hayotiy holatlar orqali yoritilgan. Aynan shu jihat asarning ta'sirchanligini oshiradi. Asardagi obrazlar tizimi ham ijtimoiy hayotni ochishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Qobil bobo obrazi mehnatkash, sabrli va halol inson timsolidir. Uning boshiga tushgan musibat butun bir ijtimoiy qatlamning ahvolini aks ettiradi. Qahramonning ruhiy kechinmalari orqali o'quvchi uning ichki dunyosini his qiladi va unga hamdard bo'ladi. Yozuvchi hikoyada badiiy detal va kinoyadan ham mahorat bilan foydalanadi. Ayrim qahramonlarning xatti-harakatlari orqali jamiyatdagi ma'naviy inqiroz ochib beriladi. Insonlar o'rtasidagi mehr-oqibatning susayishi, manfaatparastlikning kuchayishi kabi holatlar asarning asosiy g'oyaviy yo'nalishlaridan birini tashkil etadi. "O'g'ri" hikoyasida ijtimoiy hayot tasviri faqat alohida insonlar misolida emas, balki butun muhit orqali ifodalanadi. Muallif qahramonlarning nutqi, turmush tarzi va munosabatlari yordamida davr ruhini jonli aks ettiradi. Natijada asar o'quvchida chuqur taassurot qoldiradi hamda uni jamiyatdagi muammolar haqida o'ylashga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasi o'zbek adabiyotidagi eng muhim ijtimoiy asarlardan biridir. Hikoyada kambag'allik, adolatsizlik, mansabparastlik va inson qadr-qimmatining poymol etilishi kabi muammolar badiiy mahorat bilan tasvirlangan. Muallif oddiy bir voqea orqali butun jamiyat hayotining murakkab jihatlarini ochib bera olgan. Asarning bugungi kundagi ahamiyati ham shundaki, u insoniylik, adolat va mehr-oqibat kabi qadriyatlarning naqadar muhim ekanligini eslatib turadi. Shu sababli "O'g'ri" hikoyasi nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyatga ega asar hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdulla Qahhor. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2018.
2. Qahhor A. O'g'ri hikoyasi. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
3. Sharafiddinov O. Abdulla Qahhor. – Toshkent: Ma'naviyat, 2000.
4. Sulton I. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2005.
5. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999.

[1] Sulton I. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2005.